

УДК 796.5

ВИДИ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Машкова О.В.,

кандидат географічних наук,
доцент кафедри соціально-
економічної географії
(Херсонський державний уні-
верситет)

Богадъорова В.С.,

магістрант факультету біоло-
гії, географії і екології
(Херсонський державний уні-
верситет)

*У статті систематизовано наявні види екстремального туризму. Розкрито суть понять повітряного екстремального туризму: банджі-джампінг, роуп-джампінг, вінгсьют, дельтапланеризм і парапланеризм, стрибки з парашутом; наземних видів: альпінізм і скелелазіння, гірські лижі й сноубордінг, кайтінг, маунтинбайкінг, маунтинбордінг, мото- та авто подорожі, пішохідні мандрівки, сендбордінг, спелеотуризм, Х-гонки або екстремальні гонки; водних: вейкбордінг, віндсерфінг, водні лижі, дайвінг, каякінг, рафтинг, серфінг, флайбордінг. Проаналізовано екзотичні види екстремального туризму: джайлоо туризм, космічний туризм, туризм на Північному і Південному полюсах. **Ключові слова:** екстремальний туризм, види екстремального туризму, повітряний, наземний, водний, екзотичний туризм.*

*В статье систематизированы имеющиеся виды экстремального туризма. Раскрыта суть понятий воздушного экстремального туризма: банджи-джампинг, роуп-джампинг, вингсьют, дельтапланеризм и парапланеризм, прыжки с парашютом; наземных видов: альпинизм и скалолазание, горные лыжи и сноубординг, кайтинг, маунтинбайкинг, маунтинбординг, мото- и авто путешествия, пешеходные путешествия, сендбординг, спелеотуризм, Х-гонки или экстремальные гонки; водных: вейкбординг, виндсерфинг, водные лыжи, дайвинг, каякинг, рафтинг, серфинг, флайбординг. Проанализированы экзотические виды экстремального туризма: джайлоо туризм, космический туризм, туризм на Северном и Южном полюсах. **Ключевые слова:** экстремальный туризм, виды экстремального туризма, воздушный, наземный, водный, экзотический туризм.*

***Mashkova O., Bogadorova V. TYPES ADVENTURE TOURISM.** In the paper the available types of adventure tourism. The essence of the concepts of air adventure tourism: bungee jumping, jumping roup, Wingsuit flying, gliding and a couple of gliding, parachuting; terrestrial species, mountaineering and rock climbing, skiing and snowboarding, kitesurfing, tauntynbayking, mauntinbording, motorcycle and car travel, hiking journey, sandboarding, caving, X-racing or extreme race; water: wakeboarding, windsurfing, water skiing, scuba diving, kayaking, rafting, surfing, flaybording. Analyzed exotic adventure tourism: dzhayloo tourism, space tourism, tourism in the North and South poles. **Key words:** adventure tourism, adventure tourism types, air, land, water, exotic tourism.*

Постановка проблеми. Екстремальний туризм став розвиватися з початку ХХ століття, коли набули поширення рафтинг, стрибки з парашутом, альпінізм і багато інших видів небезпечних розваг. Нині цей вид туризму є одним із найперспективніших у світі, оскільки розвивається швидкими темпами. Усе більше людей надають перевагу активному відпочинку, що перед-

бачає подолання труднощів та небезпек, які чатують на туриста. Причому це стосується не тільки професіональних туристів, для яких ризик – це стиль життя, а й для простих людей. Різноманіття видів екстремального туризму в наш час просто захоплює. Кожний видає щось особливо нове, щоб лиш привабити туристів та просто любителів гострого відчуття. Турист уже зма-

гається з природою: переборює гірські річки, гостює в небезпечних печерах, підкорює води океанів та морів, дізнається про небо за допомогою різноманітних пристроїв, а також може злітати на декілька днів у космос. Проте саме поява з кожним роком усе нових і нових видів екстремального туризму зробила актуальним нове узагальнення його видів.

Ступінь розробленості проблеми.

Дослідженням екстремального туризму в Україні присвячені праці Ю.А. Грабовського, О.В. Сколій, Т.В. Сколій, Х.Й. Роглева, З.І. Філіпова та інші.

Метою дослідження є узагальнення понять і термінів екстремального туризму. Відповідно до мети були поставлені завдання: а) узагальнити поняття та терміни, які входять у концептуальне поле дослідження; б) систематизувати існуючі види екстремального туризму.

Виклад основного матеріалу. Любителі адреналіну в крові у всьому світі підкорюють воду, землю й повітря. Такі люди називаються екстремали, а активні види відпочинку, подорожі, які пов'язані з ризиком для здоров'я і життя людини, – екстремальним туризмом. Отже, *екстремальний туризм* – різновид туризму, який пов'язаний із певним ступенем ризику або з поза межними фізичними чи психічними навантаженнями в надважких умовах [1].

Екстремальний туризм можна поділити на декілька видів: повітряний, наземний, водний та екзотичний, але бувають випадки, коли важко визначити, до якого виду належить така подорож. І все ж таки розглянемо кожен вид більш детально.

Повітряні види екстремального туризму

Банджі-джампінг (від *bungee* – «авіаційна еластична снасть» і *jumping* – «стрибання», «стрибок») – екстремальний вид спорту, у якому екстремал, прив'язаний страхувальним еластичним канатом до бази, стрибає з висоти кількох десятків метрів і певний час знаходиться у вільному падінні. При наближенні до землі або води (зазвичай стрибки здійснюються над водою) канат натягується й стрибун підлітає вгору. Перевантаження, яких зазнає екстремал, становлять не більше 2.5–3.5 g, щоб не нашкодити здоров'ю стрибуну.

Роуп-джампінг (від *rope* – «шнур» і *jumping* – «стрибання», «стрибок») – відносно молодий напрям екстремального спорту, який полягає в здійсненні стрибка з висотних об'єктів природного та антропогенного походження з використанням професійного альпіністського спорядження. Використання альпіністського спорядження розширює коло об'єктів, які можуть бути придатними для здійснення роуп-джампінгу, на відміну від інших споріднених видів екстремальних стрибків. В основі здійснення безпечного стрибка покладений принцип «маятника». За рахунок принципу «маятника» та динамічності альпіністських шнурів відбувається погашення динамічного навантаження від ривка, що дозволяє забезпечити безпеку стрибуну. За певних умов роуп-джампінг дозволяє здійснювати під час польоту стрибка елементи акробатики.

Вінгсют (анг. *wingsuit* – білка-летяга) або «бьордман» (людина – птах)) – це вид екстремального туризму, у якому для збільшення площі поверхні людини, що дозволяє їй планувати в повітрі, використовується комбінезон-крило. Під час польоту па-

рашутист рухається вперед і вниз. За 1 метр польоту вниз деякі спортсмени пролітають до 3 метрів вперед. Швидкість польоту може досягати 200 км/год. Для приземлення використовується парашут.

Дельтапланеризм – польоти на дельтаплані – спеціальному літальному засобі.

Парапланеризм (параглайдінг) – вид спорту, у якому змагання проводять із використанням параплана (надлегкого (5–7 кг) безмоторного літального апарату).

Стрибки з парашутом – один із видів авіаційного спорту. Підрозділяється на підвиди: класика, групова акробатика, купольна акробатика, свуп, скайсерфінг, фріфлай тощо. Стрибки з парашутом – дуже захоплюючий вид не тільки спорту, але останнім часом і пригодницького туризму. В основному для екстремала, який не займається парашутизмом професійно, це вільне падіння з подальшим польотом із випущеним парашутом самостійно або у зв'язці з інструктором. Такі види, як повітряна акробатика, фріфлай і скайсерфінг більше належать до професійного спорту [1; 5].

Наземні види

Альпінізм – вид спорту та активного відпочинку, що має на меті сходження на вершини гір із наступним спуском шляхом підйому або іншим шляхом. Сьогодні альпінізм являє собою цілу індустрію, яка рівномірно розвивається та популяризується [8].

Скелелазіння – вид спорту, який полягає у вільному лазінні (найчастіше – сходженню) по природному (скелі) або штучному (скалодром) рельєфу. Це самостійний вид спорту, який вийшов з альпінізму й нерозривно пов'язаний із ним. Різниця між альпінізмом і ске-

лелазінням у тому, що в скелелазінні, як правило, є постійні (статичні) точки опори – гаки, які забетоновані в скелю, а в альпінізмі, навпаки, усі точки страховки, як правило, є тимчасові (френди, закладки тощо). Крім того, альпінізм, на відміну від скелелазіння, дозволяє лазіння із застосуванням спеціальних інструментів та додаткового спорядження.

Гірські лижі – один із найстаріших видів активного відпочинку. Майже в будь-якому гірськолижному курорті є спуски як для професіоналів, так і для новачків, яких завжди можуть навчити правильно кататися місцеві інструктори.

Сноубордінг – (від англ. *snow* – сніг, *board* – дошка) – спуск по снігу з гірських схилів на спеціально обладнаній дошці. Екстремальні захоплення, пов'язані з гірськими лижами і сноубордом, можна розділити на декілька груп: фріскінг (*frisking*, або *Freddie*) – спуск по крутих непідготовлених схилах зі складним рельєфом; хеліскінг (*heliskiing*) – те ж саме, але з використанням вертольота як засобу доставки на гору; скітур (*ski touring*) – гірський туризм із використанням лиж і спеціальних кріплень для підйому в гору; лижний альпінізм – сходження на гору з метою спуститися на лижах чи сноуборді; «*New school*» –сноубордичний фрістайл [4].

Кайтінг (від англ. *kite* – повітряний змій) – вид активного відпочинку, суть якого полягає в тому, що людина розганяється за допомогою повітряного змія, мотузок від якого знаходиться в її руках. Кайтінг є всесезонним спортом, кататися можна по воді, землі або снігу (тому кайтінг можна віднести і до водних видів екстремального туризму). Із кайтом можна прокотитись у поєднан-

ні із кайтбордом, сноубордом, гірськими лижами, баггі, роликовими або звичайними коньками, каяком тощо [7].

Маунтинбайкінг (від англ. *mountain bike* – гірський велосипед) – це екстремальний вид наземного туризму, що передбачає їзду на гірському велосипеді на різного роду височинах. Стили їзди бувають декількох видів: *Freeride* (екстремальне позатрасове катання); *Downhill* (швидкісний спуск); *Trial* (віртуозні стрибки) [3].

Маунтінбордінг (від англ. *mountainboard* – «гірська дошка») – вид спорту, що полягає в спуску з гір на снаряді під назвою *маунтінборд*. При цьому, на відміну від сноуборду, переміщення здійснюється не по снігу, а по твердому ґрунту. Конструктивно маунтінборд являє собою підставу (дошку), яка за формою нагадує сноуборд, до якого приєднані дві пари великих (більших ніж у скейта) коліс. Маунтінбордінг еволюціонував із скейтбордінгу. Маунтінборд використовують як літню заміну сноуборду. Тому маунтінборд призначений більше для маневрів і поворотів, ніж для розгону та катання на максимальних швидкостях. На маунтінборді можна покататися там, де скейт не проїде й поготів, і де немає снігу для сноуборду. Спортсмен на дошці контролює кожен її рух і навіть швидкість. Серед основних напрямів у маунтінбордінгу можна виділити такі: *фрістайл* – акробатика на маунтінборді; *фрірайд* – вільне катання в горах на пересіченій місцевості.

Мото- та авто подорожі – мається на увазі подолання «непрохідних», екстремальних ділянок (пустелі, заболоченості, гірські схили) за допомогою техніки. Зокрема, трофі-рейди – змагання з подолання бездоріжжя зазви-

чай на повнопривідних автомобілях (позашляховиках), спеціальних позашляхових мотоциклах, квадроциклах. Як правило, у трофі-рейдах, на відміну від автогонок, швидкість проходження маршруту не так важлива – необхідно просто укластися в заліковий час. Важливіше успішно пройти всі спецділянки та виконати завдання всіх змагальних етапів.

Пішохідні мандрівки включають у себе пересування групи з пункту А в пункт Б за певний проміжок часу й подолання перешкод. Популярними видами екстремальних пішохідних туристичних мандрівок є туристичне орієнтування, рогейн, трейлраннінг і скайлранніг тощо.

Сендбордінг (від англ. *sand* – пісок, *board* – дошка) спуск із піщаних схилів на спеціально обладнаній дошці.

Спелеотуризм – вид подорожей, основним місцем зосередження яких є печери.

Х-гонки або *екстремальні гонки* – проводяться переважно для команд, які складаються з професіоналів, які настільки добре фізично й професійно підготовані, що можуть займатися скелелазінням, рафтігом, долати перешкоди на велосипеді, коні тощо з метою якомога швидше пройти дистанцію в 3–4 сотні кілометрів, використовуючи свої навички (можна віднести й до інших видів екстремального туризму) [1; 5].

Водні види

Вейкбордінг (часто просто *вейк*, від англ. *wake* – кильватер, *board* – дошка) є комбінацією водних лиж, сноуборду, скейта й серфінгу. Катер буксирує райдера, який стоїть на короткій, широкій дошці. Рухаючись на швидкості 30–40 км/год. з додатковим баластом на борту, катер залишає за собою хви-

лю, яку рейдер використовує як трамплін. У стрибку можна виконати безліч різноманітних трюків.

Віндсерфінг (від англ. *wind* – «вітер») – вид вітрильного спорту й водних розваг, в основі якого лежить майстерність управління на водній поверхні легкою дошкою невеликого розміру з встановленим на ній вітрилом.

Водні лижі – один із найвідоміших видів активного відпочинку. Це гідна заміна гірським і біговим зимовим лижам.

Дайвінг (від англ. «*to dive*» *пирнати*) – це підводне плавання зі спеціальним спорядженням. Дайвінг поділяють на три класи: 1) рекреаційний дайвінг – підводне плавання для відпочинку, обмежений глибиною 40 метрів. 2) професійний дайвінг (або комерційний), «водолазні роботи». 3) фрі-дайвінг – підводне плавання на затримці дихання, дозволяє пробути під водою кілька хвилин.

Каякінг – вид спорту й також дозвілля, який полягає в плаванні на воді у вузьких довгих човнах (каяках), середньою довжиною від 2,7 до 5 метрів та середньою шириною від 50 до 80 см. Цей вид спорту розрахований на одну людину. Розрізняють три основні його напрями: слалом, родео та сплав. Слалом – це вміння маневрувати на каяці, відчуваючи шлюпку й воду; родео – виконання різних трюків на шлюпці за рахунок особливостей рельєфу ріки; сплав – водний похід гірською річкою, часто з елементами гри, де необхідно подолати перешкоди у вигляді бочок, водяних валів та інших перешкод.

Рафтинг (від англ. «*рафт*», що означає «пліт») – це сплав групи людей бурхливою річкою на спеціальному надувному судні, яке називається «рафт», байдарці або каное [2].

Серфінг – водний вид спорту, у якому спортсмен повинен піймати хвилю, що йде до берега, і проїхати на її гребені на спеціальній плоскій дошці з невеликим кілем (лежачи або стоячи). Використовуються й інші засоби: каяк, серф-лижі, власне тіло (бодісерфінг) тощо.

Флайбордінг (від англ. *fly* – *політ*, *board* – *дошка*) – це вид розваг на воді, який являє собою процес руху в повітрі на дошці. Політ відбувається за рахунок потужного напору струменя води, спрямованої в дно дошки. Невід’ємним атрибутом флайбордінга є так званий нагнітач. У його ролі виступає водний мотоцикл. За допомогою флайборда людина здатна підніматися в повітря на 10–15 метрів й опускатися під воду. У флайбордінгу можна виконувати різні трюки: сліпи, сальто, спини тощо [6].

Екзотичні види екстремального туризму

Джайлоо туризм (від киргизького слова «*жайлоо*» – «*летовка*», альпійський луг, пасовище, антонім слів «*киштоо*», «*киштак*» – *зимівля, зимовище*) – один із нових видів туризму. Джайлоо-тури влаштовуються в населені корінними народами важкодоступні місця, яких цивілізація практично не торкнулася, де немає електрики та мобільного зв’язку. Завдяки цьому мешканці міст мають можливість деякий час пожити в середньовічних або навіть первісних умовах.

Космічний туризм – найдорожчий і, мабуть, найекзотичніший вид екстремального туризму – подорож на орбіту Землі.

Туризм на Північному і Південному полюсах. Відносно недавно почали здійснюватися круїзи до Арктики й Антарктики. І все більше охочих хочуть

побувати в екстремальних кліматичних умовах і подивитися на екзотичних тварин, наприклад пінгвінів [1].

Висновки. Різноманіття видів екстремального туризму в наш час просто захоплює. Однак усе ж таки екстремальний туризм можна поділити на низку видів: повітряний, наземний, водний та екзотичний.

До повітряного екстремального туризму відносять банджі-джампінг, роуп-джампінг, вінгсют, дельтапланеризм і парашанеризм, стрибки з па-

рашутом. До наземних видів – альпінізм і скелелазіння, гірські лижі й сноубордінг, кайтінг, маунтинбайкінг, маунтінбордінг, мото- та авто подорожі, пішохідні мандрівки, сендбордінг, спелеотуризм, Х-гонки або екстремальні гонки. Водними видами є вейкбордінг, віндсерфінг, водні лижі, дайвінг, каякінг, рафтинг, серфінг, флайбордінг. Екзотичні види екстремального туризму – джайлоо туризм, космічний туризм, туризм на Північному та Південному полюсах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма / А.В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. – 252 с.
2. Козинець В.М. Безпека життєдіяльності у сфері туризму : [навч. посіб.] / В.М. Козинець. – К. : Кондор, 2006. – 575 с.
3. Маунтинбайкінг – спорт или екстремальный вид туризма [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cyclepedia.ru/content/mount-extreme>.
4. Наземні види екстремального туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vseoturizme.com/uk/priklyuchenskiy-turizm/61-zemnie-vidi.html>.
5. Федерації-члени СКУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scu.org.ua/federacii-neolimpijskogo-sporty-ukrainu.html>.
6. Флайбордінг – новий вид екстремального відпочинку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://go-go.ua/vodni-vrazhennya/flybord>.
7. Что такое кайтинг? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kiteportal.ru/?tag=kiteboarding>.
8. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії : [навч. посіб.] / І.М. Школа. – Чернівці : ЧТЕІ КНЕУ, 2003. – 662 с.